

amaterstvo, ki je bilo bolj socialen kot umetniški pojav in prav zato obetajoča oblika modernega gledališkega življenja na Slovenskem. Ali se bo nadaljnji razvoj uravnal v prvo ali drugo smer? Ali se bosta med sabo še bolj diferencirali, tako da si bosta nazadnje že kar nasproti?

V vsebinskem pogledu je letošnje slovensko moderno gledališče še bolj kot prejšnja leta izpričevalo odvisnost od svetovnih zgledov; po teh je povzemalo elemente odrskega gibanja, govora in izraza, zlasti pa seveda socialnega rituala, ki postaja v zadnjih letih nujen sestavni del modernega gledališča kot nasprotja meščanski umetnosti in njenim socialnim tradicijam. Ti elementi se v našem gledališkem prostoru še zmeraj pojavljajo sicer pogosto posnети po izvirnikih, zato pa neudomačeni, socialno umetni, brez pravega stika z občinstvom. Vendar je bilo v predstavi »Spomenik G« mogoče opaziti že tudi drugo plat, ko so ti elementi dobili primerno funkcijo v območju slovenske duhovne in socialne tradicije. Pravzaprav se šele s tem lahko rodi moderno slovensko gledališče. Ali bo šel prihodnji razvoj v to smer ali pa bo ostalo samo pri srečni izjemi? Druga možnost seveda ne bi bila smotrna, saj bi z njo moderna gledališka kultura ostala na Slovenskem samó uvoženo blago, brez trdnih tal pod nogami in zato občutljiva za vsako novo sapo.

Če naj sodimo po najnovejših avantgardnih predstavah, je slovensko moderno gledališče že tako zelo odtujeno »literarnemu« gledališču, da se je v veliki meri odpovedalo uporabi besednega teksta. Kolikor se pa ni, je poseglo po že obstoječih dramskih besedilih in jih po svojih načelih prosto prirejalo, predelovalo in oblikovalo. Vendar se zdi, da s tem ni bilo ustrezno niti avtorjevemu besedilu, kakor si ga je zamislil, niti bistvenim težnjam modernega gledališča. Zdi se torej, da bi to gledališče moralo izhajati iz svojih lastnih, sebi

primernih tekstov ali pravzaprav scenarijev, ti pa seveda ne bi smeli biti pretežno literarnega izvora, ampak že v svojem izhodišču gledališki. Ali premore slovenski kulturni prostor dovolj izrazitih gledaliških ali gledališko-literarnih osebnosti, ki bi modernemu gledališču lahko sproti ustvarjale takšno podlago? Zdi se, da je od tega odvisna prihodnja usoda modernega gledališkega življenja na Slovenskem. Vse drugo so drugotna organizacijska, finančna in socialna vprašanja, ki so sicer ob svojem času zmeraj važna, vendar nikakor ne začetek in konec vsega.

J. K.

KNJIGI ZA PRAZNIK: SUHA ŽEMLJA

Svet je, če že ne majhen, vendarle v marsičem enoten in mnogo je problemov, ki so vsem skupni, tako marsikdaj ta ali ona mednarodna organizacija spomni države, narode in posameznike na kako posebno skrb, spodbudi osveščene in skuša prebuditi neosveščene ob kakem posebno pomembnem vprašanju, včasih pa tudi opozori na kako posebno vrednoto, kajti ta ljubi svet vendarle ne pozna samo kuge, lakote in vojske... In tako je UNESCO razglasil letošnje leto za LETO KNJIGE.

Človek bi rekel: akcija, napisana na kožo socialistične družbe, jugoslovanske še prav posebno. Za Slovence, če bi imeli kaj besede v mednarodnem zboru, pa bi človek skoraj posumil, da smo prav mi pobudniki takšne akcije. Najbrž ni naroda na svetu, ki bi, v sorazmerju s svojo številčnostjo, tako zelo poudarjal pomen knjige, hvalil njeno moč in plemenitost, skratka: le z nekoliko pretiravanja, kolikor ga dopušča sleherna spodobna družba, bi Slovenci lahko izbrali knjigo za svoj duhovni grb.

Bilo je torej povsem razumljivo, da smo s sicer prirojeno skromnostjo, hkrati pa tudi z neprikritim ponosom

poudarili tudi v tem primeru, da smo del sveta in da velja letos tudi pri nas posebna skrb dobri knjigi, kot jo s prijateljsko toplino imenujemo. Pa še nekaj: Prav zdaj praznujemo Slovenci stoletnico društva slovenskih pisateljev, menda eni prvih v Evropi. In kaj je bolj naravno kot to, da skušamo dati temu »dvojnemu prazniku« tudi ustrezen zunanji poudarek?

Težka hrastova miza, na kateri je še do včeraj opozarjal na skromnost hlebec domačega kruha, je zdaj pripravljena za veliki praznik: bel, čist prt, zlato vezan z najčistejšimi pohvalami in in obljubami iz najbolj veljavnih ust, smo svečano potegnili čeznjo — duhovno docela pripravljene, nekaj pa tudi v prav banalnem pomenu besede lačni. Toda človek bi ne verjel svojim očem: sredi te praznično okrašene mize se sramežljivo grbi vase prav nič ugledna suha žemlja, vsa in edina hrana za našo staro prijateljico, za »dobro« knjigo, ki je nad njo pokroviteljsko razprostrl svoje roke UNESCO itd., itd.

Pravijo, da tam v Parizu, kjer ima UNESCO svoj sedež, ne morejo verjeti, da smo v Jugoslaviji zdaj, v LETU KNJIGE, skoraj za štirikrat povečali obresti na kredite za knjigo — od 3 % na 11 %, kar v praktičnem jeziku pomeni, da se bodo dajatve slovenskih založb povečale za okroglo milijardo starih dinarjev, kar v še bolj praktičnem jeziku pomeni, da bo knjiga še bolj draga, nekatere zvrsti bodo morda celo izumrle, vsekakor pa se bodo morale založbe še bolj reševati v komercialnost, kajti trg je trg, izobraževanje, strokovnost, »likanje okusa in plemenitenje duha« — kaj naj danes s to staro šaro, domača knjiga . . . ne, fant, ne kar tako vse skupaj in vse v en koš, skrb za domačo knjigo je tu, navzoča je in na pravem mestu, ne gre, da bi odpravili posledice, odpraviti moramo vzroke bolezni, kaj bi se ubadali s knjigo, ko pa vsi vemo, da jo pišejo pisatelji, ki tega niti ne skrivajo, slovenski se celo

bahajo, da praznujejo letos sto let svoje stanovske organizacije, stvar je torej jasna, bika je treba prijeti za roge, no, ni še vse končano, a stvari so naravnane pravilno: začele so »najnaprednejše« občine, sledile jim bodo tudi druge: davek na avtorske honorarje je spet koketno pogledal navzgor (pa še samoprispevek) — spodbuda je vsekar očita in vsestranska in enaka skrb je posvečena založbam kot pisateljem.

S tem je pravzaprav te glose konec, pa vendar se mi vsiljuje še kratek (čisto politični) pripis:

marsikatero geslo je samo po sebi čudovito in mikavno, kar samo se vpleta v politične govore in nacionalne programe, utegne biti pač zakon življenja, da je LETO KNJIGE za našo deželo, za našo družbo le prazno geslo, ki smo ga iz solidarnosti povzeli po drugih, kjer je vzniklo iz potrebe in pomeni tudi realno akcijo, lahko da so okoliščine pri nas posebne, da drugače ni mogoče, navsezadnje se komu lahko tudi čisto zares zdi, da je knjiga nepotrebna stvar, saj so za človeka (v današnjem času življenja) dovolj že časopis in druga javna občila — nekaj pa vendar ni mogoče: govoriti o izjemni, o povečani skrbi za knjigo, hkrati pa sprejemati krvavo konkretne fiskalne ukrepe, ki z enim potegom zadrignejo zanko okrog vratu tako knjigi kot njenemu avtorju.

Vsemu temu bi lahko rekli — če se nam mudi in ni časa za ovinkarjenje — nerazumna dvoličnost, kajti nesporno je, da govorimo eno, delamo pa drugo. Vsiljuje se vprašanje: Ali gre za iste ljudi, ki so v načelu za eno, v praksi za drugo? Ali pa gre za amaterizem v koordinaciji, ko levica ne ve, kaj dela desnica?

Karkoli že: celo otroku zamerimo, če se pretirano laže, pa ne bi zamerili družbi, ki je sicer mlada, pa vendar že povsem odrasla in odgovorna za svo-

je početje, za besede in dejanja in za tisto skladnost med njimi, ki je nujna, da lahko vsaj še verjamemo sami sebi.

Za slovensko knjigo pa smo v mednarodnem LETU KNJIGE že storili dovolj, da lahko na njeno svečano oblačilo pripnemo velik, črn žalni trak.

C. Zlobec

VRZEL ALI KAJ DRUGEGA?

Med nagrajenci sklada Borisa Kidriča 1972, v oddelku področje družbenih ved, so navedeni: prof. dr. Bogo Grafenauer, prof. dr. Janko Pleterški, prof. dr. Ivan Tomšič, Lojze Ude in prof. dr. Fran Zwitter za delo *Koroški plebiscit*. Dalje sledi v *Delu* (12. IV. 1972, str. 6) pojasnilo: »Knjiga ‚Koroški plebiscit‘ je bila zamišljena kot nekako nadaljevanje oziroma dopolnilo prvega temeljnega znanstvenega dela o narodnostnem vprašanju na Koroškem, ‚Koroškega zbornika‘, ki je izšel leta 1946. Kot zbornik razprav, kakor ga označuje že podnaslov (‚Razprave in članki‘), naj bi stari zbornik dopolnili predvsem z zaokroženo znanstveno obdelavo plebiscitarnega razdobja in

predplebiscitne oborožene borbe na Koroškem v letih 1918—1920.«

To pa je zgolj delna (pomanjkljiva) informacija: uvodna beseda v zborniku *Koroški plebiscit se namreč začne takole*: »Zbornik o koroškem plebiscitu je nastal na pobudo in z organizacijskimi močmi Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani . . .«, in če pogledamo v kazalo, najdemo ob omenjenih nagrajencih še prispevek pokojnega dr. J. Felaherja, prispevke (štiri) Toneta Zorna in prispevek Draga Druškoviča (dveh raziskovalcev inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani).

V uvodu zbornika omenjajo trije podpisani uredniki, da so sodelavci zbornika hoteli izpolniti vrzel; da so imeli ob skupno opredeljeni tematski zamisli svojo samostojnost pri raziskovalnem delu; enotno je bilo tudi izhodišče o kritičnem odnosu do dogajanja, ki je pred pol stoletja itn.

Obrazložitev je tako »mimogrede« spregledala nekaj vendarle bistvenih stvari: ne omenja niti pobudniške vloge, in sicer strokovne zavzetosti institucije, niti ni med nagrajenci imena enega izmed urednikov in še dveh sodelavcev.

S-r.

ŠE DVA TRZLJAJA

I.

MAR RES NE MORE VEČ — ČE NAJ ŠE TO POVEM —
BITI KATERI OD NAS V SKRBEH, NE ZA SODOBNOST,
PAČ PA PRIHODNOST, NE DA BI PRI TEM
IMEL ZA SVOJIM HRBTOM KAKŠNO ZLOBNOST.

II.

HM, BITI TU IN ZDAJ MED VSEMI SAM,
ČE NITI TREBA NI, JE RES NEUMNO,
BITI SE TU IN TAM MED VSEMI SAM,
KADAR JE TREBA, TO JE VSAJ POGUMNO.

Matej Bor